

KIS ERDÉLY-REGÉNY (RÉSZLET)

Legyünk hát akkor túl a nehezén!

Nem tudom, kezdődhet-e azzal a történet, hogy 1918. december 24-én Ferdinánd román király (Viktor Albert Meinhardt von Hohenzollern-Sigmaringen) rosszul felszerelt, toprongyos hadserege ellenállásba nem ütközve bevonult a legnagyobb magyar király szülővárosába, Kolozsvárra.

Királyok már nincsenek. A román hadsereg azóta is bent van. Vérrel szereztek-e országot maguknak a románok vagy ügyeskedéssel? Nekik szolgáltatott igazságot a történelem? Ma már alig számít.

Nem tudom, hogy miért hagytuk elveszni Erdélyt. Attól tartok, nem volt rá szükségünk. És azért nem kapjuk vissza, mert úgysem tudnánk mihez kezdeni vele. Mi, magyarok. Már ha van még ilyen, így, többes szám első személyben.

Viszont a nagyapám azon a szomorú, sötét Karácsonyon is enni adott a lovának, és még utána legalább ötven évig minden nap. Feltéve, hogy volt széna vagy abrak. Feltéve, hogy volt lova. Feltéve, hogy volt nagyapám.

"Én, Werner Sándor, kvietált honvédhadnagy az Úr 1900. esztendejében Mária Kladvokát, azt a nőt, akit legszebbnek tartottam és leginkább szerettem, és aki törvénytelen, de igazi fiút szült nekem, bár valójában nem szeretett, átengedtem báró Engelstett-Wörnitznek (Karl Friedrich), aki nemcsak nálam jobb kardvivő, egy fejjel magasabb, kék szemű és szőke, hanem előkelőbb és gazdagabb úr is volt. Így hát minden bizonnyal rossz alkut kötve, mintha az ördöggel, mert a szeretett nőt adtam a fiamért, jó alku pedig nincs, elindultam földrajzi tudásom szerint Magyarország legeldugottabb szegletébe, Erdély északkeleti vidékére, hogy fenyvesek, medvék, székelyek meg oláh pásztorok között helyére tegyem lelkem dolgait, becsülettel dolgozzak, és felneveljem egyetlen fiamat, akit a Lukács névvel illettek a szent keresztségben." Ezzel a mondattal kezdődik Werner Sándor emlékirata, véget is ér, nem akar, nem is tud efféle írni, viszont azon a felhős, őszi éjszakán, amit a marosvásárhelyi Transylvania szállodában töltenek együtt, mielőtt felvinné a fiút a Református Kollégiumba, nem tud elaludni. Rossz éjszaka ez, mert azt fogja mondani másnap az igazgatónak, mint akármelyik székely, hogy nem bánom, igazgató úr, ha leverik is a derekát, de neveljenek embert belőle; vagy csak annyit mond, hogy vigyázzanak a fiamra; esetleg még hozzáteszi, tudom, jó kezekben lesz. Akárhogy is van, itt megbicsaklik a hangja, és megáll azon az álmatlan éjszakán a toll kezében, a bőrbe kötött füzetbe ilyen körmondatok nem kerülnek be többet. Otthagytja a fiút másnap délelőtt, egy híres kollégiumban, ahogy őt is hagyták, ahogy mindenkit otthagynak egyszer, valahol. Reggel majd a gyermek egy népes hálóteremben találja magát, az ébresztés meg ébredés zajai fogadják, idegenség és kék függöny az ablakon, csendesen esik az eső kint, varjak kárognak, vagy csak lengedez a hajnali szellő – Lukácsból is ember lesz.

Leke nyugalmát Werner Sándor egyébként sosem találta meg, talán mert rossz helyen kereste, vagy nem is azt kereste igazán, hanem csak menekült, vagy régebbi szóval, bujdosott, és pedig maga elől, hisz nem kergette senki. Mária Kladvokka nem volt igazán tehetséges színésznő, de akkor, ott, Budapesten, a Városligeti Színpadon egyedül évadra ő volt az ünnepelt Júlia Shakespeare-ben, és ez olykor éppen elég bármire. Sándor nem volt senki, bár az is túlzás, hogy egy senki lett volna, csak ígéretes térkép rajzoló, hadnagy a katonáknál, ahogy ő mondja később, vezérkarig jutott volna, ha benne tart a bécsújhelyi Militarschulében. A térképírás, bár sokat kell tanulni hozzá, lényegében tanulhatatlan mesterség, az ember vagy tudja, merre van az irány, vagy nem tudja. Térkép valójában azoknak kell, akik nem tudják. Mária Kladvokka meghal minden este a színházban, tudja, merre van Júlia. Werner Sándor, ha csak teheti, minden este ott ül az első sorban, és egyre kevésbé tudja, merre van élete valódi iránya. Holtában Júlia kiszemezt rá, hihetetlen szemei vannak. Így lettél, fiam, mondja Werner Sándor sok év múlva Lukács fiának az érettségi vizsga után, amikor a vásárhelyi Domokos-vendéglőben négy szemközt megisznak néhány pohárral báró Bornemissza Anna celnai leánya-korából, és előkerül egy vadonatúj Remington puska, az ajándék. Lehet ez körülbelül 1910-ben. Ez egy lakható város, mondja Werner Sándor, körbemejt a vendéglőben, hogy érthető legyen, Vásárhelyre gondol, és Lukács fia bölint, lakható, persze, túlságosan is lakható, azért kell innen majd elmenni. Báró Engelstett-Wörnitz, aki Júliát időlegesen megnyerte, és Werner Sándort miszlikbe apríthatná azon a svábhelyi párbajos hajnalon, ebben az évben is kiállít egy csekket, hogy amíg a fiú tanul, szükségét ne lásson semmiben. Ez is benne van a rossz alkuban, a báró különben is nagyvonalú, szavatartó ember.

Tehetséges, szorgalmas, rendtudó, kissé ingatag lelkű fiatal ember, mondta Kovách Sámuel a református kollégium mennyiségtan professzora, osztályfőnök, amikor sok év után egyszer Werner Sándor megkérdezi tőle, hogy érdemes volt-e fiát iskolára adni. Mi egyéb adná, valami hasonlót kérdez vissza a professzor úr, aki jól tudja, hogy okosnak, műveltnak, tájékozottnak lenni jó dolog, de a tanulás olykor gyötrelem. Katonának biztos nem adnám, mondja Sándor, mert erről vannak már tapasztalatai, és a tanár úr hunyorít. Igaz, hogy álmodozó jellem, olvasni szeret leginkább, és Bolyai János tudományában nem jeleskedik, de a könyvtárban külön széke van, amit mindenki tiszteltben tart. Templomba vasárnaponta eljár, és bár a szentbeszédre fél füllel vagy még csak féllel sem hallgat, inkább a Bibliát olvassa, korhelykedni vajmi ritkán látták. Engedje, engedje az lenni, ami lenni lehet, mondja a nagyon idős tanár úr, aki sokat látott, sokféle diákkal volt jó viszonya meg konfliktusa, ebből a kollégiumból püspök és miniszter is lett már, nem egy.

Talán Kovách tanár úr sem tudja, hogy a legnehezebb feladatot adta, amit egy apának abban a korban vagy bármikor adni lehet – engedni, hagyni. Werner Sándor vesz egy nagy levegőt: akkor hagyni fogja, engedni. Nem érti még pontosan, hogy nem csak most, egyszer, véletlenül, hanem ezentúl mindig ezt az erényt kell gyakorolni a fiával szemben. A tanár úr nem pontosít, Sándor nem érti egészen, Lukács meg mintha ott sem volna, de érzi, hogy bár nem e két felnőtten kezén dől el csak a sorsa, róla van most szó. Megint az az álmatag kisfiú, aki sok évvel ezelőtt volt. Hosszú, nehéz évekbe telik, amíg rájön, hogy Marosvásárhely fénykorát látta éppen, amikor egy sáros-poros erdélyi kisvárosból szinte igazi város lesz, kultúrpalota, hangverseny, gáztelep, vasút, iskola, sajtó, járda, vízvezeték és matematika. Ő persze csak annyit lát, hogy állandóan hordják a téglát meg a fűrészárut, óbégatnak és kiabálnak az árusok a piacon, és ha olyan a szélfuvallom, akkor a flekken inycsiklandó szaga még a könyvtár csendes levegőjébe is beszivárog az ablakrésen, hogy a jámbor olvasó összerázkódik tőle, vagy a hidegtől inkább, mert nyáron is hideg van bent. Mint minden marosvásárhelyi diák, a kollégiumi régulát és a szűkös világot látja csak, elvágyik, el akar menni, legalább Kolozsvárra vagy Pestre,

aztán majd meglátjuk, legyen előbb ahonnan hazavágni, és ne lehessen hazajönni. Akkor még nem tudja senki, hogy rövidesen már nem lehet haza többet...

Werner Sándor három évig nézegette a Tolnai Világlapjában azt a képet, amelyen egy Sequoia giganteum látszott ledöntve, és egy favágó magasra feltartotta a kezét, kezében a fejszét, és az átfűrészelt törzsnek még csak a felég sem ért. Ha ez a fa öt méter vastag, gondolta Sándor a ratosnyai házában, és száz méter hosszú, akkor az kéreggel, fűrészporral, hánccsal együtt és külön négy vagon deszka. Valamilyen gőzrángatta fűrészszel vágják, vasúton viszik le a tengerbe a hajókhoz, ezt írja az újság, de a mechanikás szerkezetéről nem volt kép, se rajz, csak a hatkerekű kocsialjzat látszott meg a fékező munkás a végén, ahogy bizonyára jelt ad a többieknek, indulhatunk a lejtőn lefelé. Ha mondjuk, hetente egyet, vagy kéthetente, az három vagy négy év alatt... És itt tulajdonképpen abba is hagyta a számolást, nem volt értelme tovább. A Maros völgyében az összes fatermelő, tutajos meg deszkás egy év alatt vág annyit, mint egy csapat Amerikában egy hónap alatt. Oda kell hát menni. Ez itt neveltség, a Marosvölgyi Fatermelő Részvénytársaság és a Kahána család, meg a Farkas Mendel-féle Fabank, Ratosnya, szénégetés, oláhoptikai kisvasút, végtelen erdő meg a semmi. Pedig nincs oka panaszkodni, földmérői, térképrajzoló tudományát a Maros-völgyi vasút építésénél meg a borszéki hágón átvívó országút mérésénél, megannyi köz- és magán erdőbirtok határainak kijelölésénél sokra tartják, megfizetik, de azt is tudja, hogy sosem fog egy Kemény-, Bánffy-, Bethlen-ivadékkal felérni, még egy Urmánczy vagy egy Inczedy-Jokssmann is több. A Ratosnya-patak völgyében egy kicsi boronaházban lakik, mindig a legközelebbi szomszédasszony főz, mos, takarít, és vigyáz a gyerekekre. Egy pár hucul lovat tart, és ha nincs éppen munkája, vállára veti vadászpuskáját, nekivág az akkor még végtelen erdőségeknek, hogy lelke békéjét megtalálja, de ez egyre nehezebb feladatnak tűnik. Ott van minden főúri vadászon, egy asztalnál ül Telesi- és Wass-grófokkal, sima modorú és kevés szavú ember, legjobban ő ismeri a Kelemen- és a Görgényi-havasok rengetegeit, kiváló puskás, lőtt már le hajót marcangoló medvét száz lépésről, hogy a kétmázsás vad csak rárogyott áldozatára, és nem mozdult többet. Mégis emésztli valami belülről, ezt is látják sokan, olyan az arca, a tekintete, úgy markolja a puskát vagy a ló kantárszárát, nem beszél róla, de ha beszélne, sem tudnának segíteni rajta.

Amikor 1913 nyarának végén elmagyarázta Lukács fiának, hogy Amerikába szeretne menni, elsősor belezavarodott a sokat fogalmazott mondatába. Tulajdonképpen itt jó, a Marosnak ez a felső szakasza a világ egyik legszebb helye, ezt egész biztosra lehet venni, de azért van más is, ő sem tudja pontosan még, hogy mit akar, és itt elővette a Tolnai Világlapját, megmutatta azt a fényképet, arról a hatalmas ledöntött fáról, hogy látod, barátom, mert így szólította jó napokon, látod, mennyi deszka lesz ebből egyetlen fűrészeléssel? Werner Lukács nem látta, sem akkor, sem később, az efféle dolgok meglátására, ha nem is tökéletesen, de apjához képest érzéketlen volt. Beeső azért, hogy vigyázzon, édesapám, a perspektívával, mert ha ez az ember alacsony, és alulról fényképezik, akkor a fa csak négy méter vastag, mellesleg nem baj, akkor is kétszer vastagabb az itteni legnagyobbknál. Közben valami egészen más járt az eszébe, ez afféle családi vonás is lehet, hogy egy kicsit, legalább egy árnyalattal mindig másra gondolnak, mint amiről beszélnek. Lukács hirtelen annak pontos, szabatos megokolásába kezd, hogy nem lett jogász, mert a pénzen vehető igazság kevés neki, valami mást akart volna, azért iratkozott át a teológiára, mert az igazságot akarta keresni. Az igazság mindig egyetlen lépésre van, tudja ezt Sándor is egész jól, térkép csak annak kell, aki nem érzi az irányt, látja Lukács fián, látja a szemében, hogy itt valami baj készül, hiába van báró Engelstett-Wörnitz apanázsa, hiába neveltetés meg a vásárhelyi kollégium, ez a fiú pont olyan, mint ő. Tud valamit, és abból nem enged. Irány van megint, közelség, egy lépés a világ, az igazság vagy a semmi. De azt a lépést meg kell valakinek tennie. Nem biztos, hogy bele kell halni, de az is előfordulhat.

Azon a decemberi estén Lukács őszintén és töredelmesen azt is elmesélte, hogy a jogi fakultást önszántából hagyta ott, a teológiáról meg kirúgták. Írtam egy könyvet, mondja, és brosúraszerű nyomtatványt tesz apja elé, aki ezt a gesztust különösebben értékelni nem tudja. Pedig arról szól az értekezés, hogy Istennek valójában nem egy, hanem két fia van, az első és a fontosabbik az, akit Jézusnak, azután meg Krisztusnak emlegetünk, róla többet is beszélünk a kelleténél, de valójában keveset tudunk, ám ott van a másik, akiről nagyon sok a tapasztalásunk, ehhez képest túl keveset mondunk róla, úgy hívják, hogy a Sátán, a Gonosz vagy az Ördög, róla mindent tudunk, róla hallgatunk csak igazán. Pedig ő találta fel példának okáért a pénzt, mondja Lukács némi gonosz éllel. Na ne mondjad, szisszen fel Werner Sándor, mint aki érteni véli, merről fúj a szél, ugyan mit akarhat ez a fiú itt a pénzzel meg az ördöggel, amikor teljesen világos az egész: pénz nincs, azért kell napestig dolgozni, azért kell Amerikába menni, azért kell csalni, lopni, hazudni és végül ölni, mert pénz nincs, sosincs elég, ha sok van, akkor is kevés. Noked, fiam, a szerelem jogán apanázson van, amíg tanulsz, de már nem tanulsz, a többinek apanázsa sincs, a legtöbbnek semmije nincs. Felugrik Sándor, hogy két istenes vagy atyai pofont kenjen le a fiának, aki nem tudja megbecsülni magát, aztán visszaül csüggedten. Körülnéz a kopár boronaházban, szászrégeni öntöttvas kályha, Grünwald és Lagerfeld műhelyéből, két vadászpuska, kopott Mannlicher és egy új Remington, három faragott láda, még a házzal adták, abban a ruhák, fehérnemű és minden, ami viselhető, a durva padlón vaddisznó járástól kopott bőre, a fal mellett egy külön polcon Jókai összes műveiből vagy 70 kötet, jubileumi kiadás, az asztalon megannyi rajz, vázlat, térképek, azoknak, akik nem tudják az irányt, és a Tolnai Világlapja meg az Érdekes Újság néhány példánya, mindkettőben ugyanaz a fénykép, ugyanarról a tíz vagon kóstáló mamutfenyőről, amiből heti egy vagy kettő kellene csak. Miről is beszél vajon ez a fiú? Korán jön hó az idén, vonyítanak a farkasok fent a Lisztes-tető mögött.

Szeretném látni az édesanyámat, mondja Lukács, és már nem ugrik fel Sándor, hogy két istenest, atyait vagy huszárrost lekenjen neki, véget ért a neveltetés, nem használt, bár ki tudja. Kovách tanár úr szavai csengenek a fülében, hogy engedje, hagyja történni a fiút, ez a legnehezebb apai feladat, nagy pofont visszakézből vagy szíjat hasítani hátból, kocsilöcsőt derekán tömi le, az könnyű. Majd meglátod, mondja szárazon, és fellapozza a Jézus fivére című tanulmányt, amelyet Werner Lukács saját költségén nyomott ki háromszáz példányban Weiß Manó nyomdája Kolozsvárott, mint akármely eltanácsolt író és költő művét, akinek rártartisága és pénziarcája enged ily fényűzést. Netalántán a női szepet is az ördög találta fel?, kérdezi Werner Sándor kissé oldalvást fordított arccal, miután elolvasta az első pár oldalt, és már tudja, hogy ennyi volt számára ez a korszakalkotó filozófiai vagy teológiai mű, neki aztán magyarázhatnak a gnózisról, az apokrifokról, a bogumilokról meg hogy a gazdagság a lélek rozsdája volna. A fiú nyilván okos, meg tehetsége is van valamire, nem fog éhen veszni az Újvilágban. Ezeket mind Kolozsvárott tanultad?, kérdezi némileg fásultan, és Lukács enyhén elnéző mosollyal válaszol, még Vásárhelyen olvastam a Tékában, tudod, édesapám, ebben a könyvtárban minden, ami fontosat a világon írtak, megvan. Olyan fölényrel beszél itt a fiú az apjának, amilyennel azok szoktak, akik némileg többet olvastak, de kevesebbet éltek. Térképek is vannak?, kérdezi Sándor bizalmatlanul, és a fia bólogat, vannak, az amerikai Függetlenségi Nyilatkozat is megvan, de mielőtt hajóra szállnánk, látni akarom az anyámat. Nem engedi elterelni a szót, nem enged a saját fölényének sem, valamit akar, és nem világos, hogy honnan, miért. A nő szép mellesleg isteni eredetű, mondja halkan. Ha nem teszel bele töltényt, minek viszel puskát, mondaná Sándor a fiának, elég a balta vagy bot, de nem szól semmit. Úgy tesz, mint aki olvas a meglibbenő lámpafényben, a fia művét olvassa, ez melegség most pár dologra. A Maros völgyében éjszakai nedves áramlás van, fentről jön a ködökkel, lassan, gurulva, lépegetve, aztán Bisztra felé meggyorsul, és Dédán már úgy fúj az esti szél ilyenkor, hogy a fák is ferdén nőnek tőle. Kladvok Mária gondolkodik, akit nem tud elfelejteni, pedig erős kételyei vannak, hogy szerették-e valójában egymást, hogy élt-e igazán, vagy csak meghalt minden este Júliaként Shakespeare-ben. Hiába járja puskával,

tájékoztatóval és teodolittal ezeket a hallgatag és mély fenyeseket, minden tisztáson, nyiladékbán, széljárta hegytetőn titokban azt várja meg reméli, hogy azon a kicsi kartonlapra nyomott fotón látható Mária egyszer csak megelevenedik, és azt mondja: Sándor. És nem kell sohasem eldönteni, hogy az a szépséges nő valóságos volt-e. Akiért előtte és utána is annyian rajongtak, vergődtek és párbajoztak, leginkább hiába, tudomása szerint nem halt meg senki, csak vér sem folyt sok, hisz mindig jött egy bátrabb, ügyesebb, gazdagabb, és vihette, vitte is, ameddig bírta, mint egy ilyen szép nőt lehet, akiről nehéz utólag eldönteni, hogy nagy színésznő volt-e rövid ideig, vagy csak egy ribanc. Igaza lehet a fiúnak, hogy a gazdagság a lélek rozsdája, de akkor a szegénység mi? Nehogy ez volna már az arany! Jól vívott a báró, jobban, mint ő, első mozdulatából látszott, és mégis, nincs az a vívómester, akit ne lehetne legyőzni, idő kell hozzá, tudás, akarat meg szerencse. De hát Mária akkor már a bárót szerette, vagy csak a jó Isten tudja, hogy kit. Sándor, mondta Mária elfúló, szomorú és üres hangon, és ebből a fakó megszólításból egy életre tudni lehet, hogy volt azért valami nagy szeretés is a legmélyén az egészeknek.

Elviszem a fiút, mondta Sándor zordan és haragból, én is fel tudom nevelni, ahogy maga, a gyermeknek otthon kell, nem színház és havonta új szerető. Mária némán ült és cigarettázott, voltak bizonyára érvei meg ellenérvei, de túl sokra nem ment volna velük. Nem Shakespeare-ben van az igazi halál, gondolta Sándor utólag, elvett egy kicsi, zöldeskék fényképet az asztalról, Mária szokott ilyeneket adni a hódolóinak. Nem nézett vissza, mikor végleg kilépett abból a fényűző körüli lakásból. Egyik kezében egy nagy bőr utazótáska, a másikban a kisfiú meleg, puha kezecskéje. Hova megyünk, apa, kérdezte Lukács, és erre majdnem elmosolyodott Sándor, bár síni volt kedve inkább: nyaralni, fiam, ezután mindig nyaralni fogunk.

Máriának olyan szürke volt a szeme, hogy aki csak úgy véletlenül és közelről belepillantott, az is legalább tizenkét árnyalatot különböztetett meg hirtelen, de aki szerelmes lett belé, az a világon létező összes szürke színét egyszerre láthatta, a gomolygó köd bársonyától a szénacél kemény, tompa fényén át a hajnali tenger ezüstös ragyogásáig. És ha kicsit tovább időzött e szempár csodájánál, észrevette akkor, hogy a két írisz eltérő mintázatú, aztán lassan, ahogy az árnyalatok váltakoznak, keringeni, örvényleni kezd benne minden. Idővel már mindenütt ezt látja, ezt érzi, ezt keresi, és minden előadásán ott kell ülni az első sorok valamelyikében, hisz csak közelről látszik, közelről hallani csak a jelmez olcsó selymének zizegését. A poros levendulaillat meg a díszletraktár dohszaga mögött ott van talán Mária karcsú, inas teste is, ahogy megfeszül és elernyed minden mozdulatra, szóra, hangra. Nem is volt egy rendkívüli szépség, mondja Sándor a fiúnak, amikor egy csöpögős, hideg este nem mint apa és fia beszélgetnek, hanem ahogy a férfiak szoktak az imádott nőkről, akik már nincsenek sehol, visszamerültek az elérhetetlenbe, ahonnan felbukkantak, és csak a nyomaikat hagyták ránk. Anyáról mesélj, ne a nőkről, gondolja Lukács, Sándor meg azonnal érzi, nincs összhang a fiával, sosem azt adja, amit az kér, sosem érzi, hogy mit kér, bort vagy tejet meg cirógatást. Holnap lesz egy nagy hajítás a Galonyában, mondja kitérőleg, Lukács bólint, hogy jó az, komótosan leveszi a Remington puskát a falról, és átvizsgálja, mint egy kötelességtudó húszéves, nincs-e valami apró hiba vagy rozsdafolt, ahol nem kellene éppen. Ez a hideg, nedves, őszi idő mindenre képes itt... 1914. március 10-én indul Fiúméből a Carpathia nevű gőzös, amely a világ leghíresebb gőzhajója, mióta kimentette a Titanic túlélőit a fagyos Atlanti-óceánból. Drágább is a jegy, mint a többi hajóra, de Werner Sándor a pénzt most az egyszer nem sajnálja, nem megyünk minden nap. Túladdott közben a két hucul lován, az erdőrészen, amit kemény munkával és alkukkal szerzett, de a kaszálon nem, mert az nem kellett senkinek, mindent pénzzé tett, csak a kis boronaházat hagyta meg a Ratosnya-patak völgyében, mintha arra gondolna, amire a fia, hogy mi van akkor, ha vissza kell jönni, ha nincsenek akkor a Sequoia-fák, ha nem olyan élhető az a világ, amilyenek látszik, mert jöttek onnan már emberek fél lábbal, összetörve, szerencsétlenül és kiábrándultan. Maradjon meg a ház a két almafával, a csűrrel és a kakukkfüves pászmával a vízparton, a román fatemplom fölött, valaki majd a szomszédságból használja, és megőrzi egy ideig.

Lassan múlik a tél a havasokban, óra olvadás, olvadásra megint hó jön, és kegyetlen nagy szelek vágatnak át a Maros mély völgye fölött. Cekken és kattan minden a fagyban, aztán csöpög az olvadás, süpped, kásásodik a hó, megindulnak a vizek fentről, és beállanak megint. Lukács, ahogy a napok hosszabbodni kezdenek, az erdőket járja, mintha egy új világot fedezne fel, mintha nem járt volna be minden völgyet, minden vízmosást, széltörést, elhagyott vadászkunyhót és pásztortanyát, fel egészen a Kelemen-havasok széljárta, kopár gerincéig, mintha nem ez lett volna gyerekkorától minden vakációban a legfőbb elfoglaltság. De most mintha búcsúzna, és nem tud véget érni ez a búcsúzkodás. Szenvedély vagy örület csillog a szemében, amikor bepakol az átalvetőbe, vállára veszi a puskát, zsebébe csak egyetlen töltényt tesz, azután elindul a még nem is hajnalodó téiben, ropog a vasalt sarkú csizmája alatt a hó, és úgy köszön el az apjától, mint aki nem tudja megígérni, hogy visszajön-e. Werner Sándor először kezd aggódni, aztán megéri, hogy nem is Lukácsért van az aggodás, hanem saját magáért inkább, mert látja, nap mint nap érzi, hogy nem fog ez a fiú vele menni az Újvilágba, ez itt most addig járja a havast, amíg beleszeret vagy beleőrül, bár az is lehet, hogy megerősödik a lelke, a szíve, és majd azt mondja nyíltan meg egyenesen, hogy: nem. Aki sokat járja ezeket a behavazott erdőket, abban valamely titokzatos hatásra felerősödik a késztetés, hogy nemet mondjon, és ellene szegüljön az övénel nagyobb erőnek vagy akaratnak, és ne számoljon a tényleges erőviszonyokkal. Ismeri ezt Sándor jól, húsz éve él ezen a mostoha vidéken, ahol csak a bükkmakk, a fenyődeszka és a fű terem, esetleg krumplics a kavicsos folyóparton, lennebb jó esztendőben egy kis kukorica, de a szembefordulás meg a dac, az valahogy minden kőben ott van. Ugyanazt a követ rággják a székeltek, az oláhok meg a zsidók a fatelepen, a vízpartokon, az erdőben; azt eszik szalonnához meg pecsenyéhez a vadászok, a kereskedők, a grófok is; az van a rókaagombában, a vargányában meg az áfonyában, az a savanyú, ellenséges, pepita, szürke kő, és ha körberakják vele a táborfüzet este, akkorákat pattan, mint az ágyúlövés. Piatra iute, mondja a román, és a paprikára ugyanez a szava, csipős kő. Ehhez a világhoz nekem semmi közöm, gondolja Sándor, mert haragszik azért, hogy lelke békéjét itt sem találta meg, és arra gondol, hány ízben lehetett volna meg is halni egy vízmosásban, télen, ahol senki nem jár, se medve, se hiúz, csak a hollók és a varjak tavaszig. És mégsem, itt soha. De látja jól, érzi, hogy a fia most fog beleszeretni ezekbe a komor, ellenséges hegyekbe – és ez nem jelent semmi jót.

Azon a február végi, csipős délutánon, amikor Werner Sándor és Lukács némi ügyintézés meg kolozsvári téblábolás, evés-ivás után felszállnak a pesti vonatra, a nap lebukni készül éppen a mérai dombok fölött, vörösbe öltözteti a pályaudvart és a város egész látható részét. A Kerekdomb magasabb részein meg a Bükkben hó van még, az utcákon és a házak között már elolvadt, szürkében és feketében csoszog a város, egy kicsit mindenki fázik, és várja a tavaszt, nehéz, leszálló szénfüst üli meg a levegőt. Werner Sándor nem szereti Kolozsvárt, nincs itt senkije, számára Pest az igazi, az egyetlen. Marosvásárhelyen mindenki ismer mindenkit, rátartiak és kicsinyesek az emberek, mintha az utolsó cselédlány meg a vicispán is egyazon dzsentricsalád sarja volna, mindig tegeződnek, ha magázódnak, akkor is. Kolozsváron már nem ismerik egymást az emberek, de mindenkin látszik, hogy kicsoda, mit él, honnan jön és hova tartozik. A New York-ban külön asztaluk van az orvosprofesszoroknak, a mágnásoknak meg a jurátusoknak, de kisebb nevű helyen bármely asztalhoz le lehet ülni, ezért szereti jobban a Biasini-fogadót, meg olcsóbb is. Werner Sándor nem tudja, hogy Kolozsváron is mindenki mindenkit ismer, csak aki nem ismer senkit, azt nem ismeri senki. Mellesleg rossz élményei vannak, mert legtöbbször ügyeket jött intézni, erdészeti hivatalba, takarékpénztárba meg a fiát beírni az Egyetemre, amit aztán otthagy. A Theológiára Lukács már egyedül iratkozik be, onnan viszont kirúgják. Ha legalább egy nő miatt lett volna, gondolja sokszor az apja, de hogy egy dolgozat miatt, ez nem fér a fejébe, a dolgozat neki egy iskolai feladat, azt kell írni, amit a tanár olvasni akar. Nem szereti

Kolozsvárt, ha néha várost akar látni, vagy igazán mulatni vágy, évente egyszer vagy kétszer, Váradig fut az éjszakai gyorsvonattal, mert ott el lehet vegyülni, ott csak azt látják rajta, hogy messziről jött, de azt nem, hogy honnan, és vannak a helyőrségben régi cimborák, százados vagy őrnagy lehetne már ő is. Ratosnya a világ legszebb faluja, mondja Werner Sándor, Marosvásárhely város akar lenni mindenáron, Kolozsvár szinte város lesz, de valami örökre hiányozni fog belőle, Váradon pedig érezni, hogy van jövő. (...)

Kategoria: vers, próza

Denumire autor: Vida Gábor

Látó Szépirodalmi Folyóirat